

Dom Kultury Plus?

Plus co?

Raport podsumowujący proces diagnozy lokalnej dotyczącej potencjału kulturowego społeczności Starego Podgórza, Zabłocia i Płaszowa, realizowany w ramach programu Dom Kultury+ 2026: „(RE)START SĄSIEDZTWA”

CENTRUM
KULTURY
PODGORZA

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

75

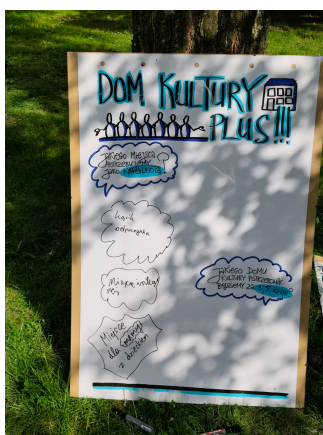
NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury Dom Kultury+ Edycja 2026

DOM
KULTURY+

Wstęp

Plansza diagnostyczna, fot CKP

Największym deficytem nie jest brak wydarzeń kulturalnych.

Jest nim brak codziennych relacji społecznych.

Projekt „(RE)START SĄSIEDZTWA”, realizowany przez Centrum Kultury Podgórza w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne 2026, został zaprojektowany jako proces diagnozy społeczno-kulturowej mającej na celu rozpoznanie potrzeb, potencjałów, zasobów oraz barier uczestnictwa mieszkańców obszaru obejmującego Stare Podgórze, Zabłocie oraz Płaszów.

Realizator działań – Centrum Kultury Podgórza – jest jedną z największych samorządowych instytucji kultury w Krakowie, prowadzącą działalność poprzez sieć lokalnych placówek funkcjonujących w prawobrzeżnej części miasta. Diagnoza objęła obszar Starego Podgórza, Zabłocia oraz Płaszowa – trzy sąsiadujące, lecz wyraźnie zróżnicowane społecznie i funkcjonalnie części Dzielnicy XIII Podgórze, zamieszkiwanej przez ponad 42 tysiące stałych mieszkańców.

Stare Podgórze stanowi historyczną część dzielnicy, charakteryzującą się silną lokalną tożsamością i wieloletnią strukturą sąsiedzką, jednak w ostatnich latach podlega intensywnym procesom gentryfikacji związanym ze wzrostem atrakcyjności mieszkaniowej i usługowej tego obszaru. Proces ten wiąże się ze

stopniową wymianą mieszkańców, rosnącą presją komercjalizacyjną oraz osłabianiem tradycyjnych więzi lokalnych, które przez lata stanowiły podstawę funkcjonowania społeczności sąsiedzkiej.

Zabłocie jest obszarem intensywnej transformacji urbanistycznej, który w ostatnich latach przeszedł dynamiczne przekształcenie z przestrzeni przemysłowej w nowoczesną strefę mieszkaniową, biznesową, akademicką i kreatywną. Proces ten wiąże się z napływem nowych mieszkańców, dużą mobilnością społeczną oraz relatywnie słabszym poziomem zakorzenienia lokalnego i budowania trwałych relacji sąsiedzkich.

Płaszów pełni przede wszystkim funkcję mieszkaniową i rodzinno-osiedlową, koncentrując dużą grupę stałych mieszkańców, rodzin z dziećmi oraz osób korzystających z lokalnej infrastruktury codziennego życia. Jednocześnie obszar ten charakteryzuje się mniejszą intensywnością działań społeczno-kulturalnych oraz potrzebą wzmacniania lokalnej aktywności i tworzenia dostępnych, bliskich mieszkańcom przestrzeni integracji.

Wspólnym mianownikiem wszystkich trzech obszarów pozostają dynamiczne zmiany demograficzne, napływ nowych mieszkańców oraz stopniowe osłabianie codziennych więzi sąsiedzkich.

Logotyp projektu, CKP

Od samego początku projekt zakładał, że diagnoza nie będzie wyłącznie narzędziem badawczym służącym zbieraniu danych, lecz stanie się pierwszym etapem budowania nowych relacji pomiędzy instytucją kultury a lokalną społecznością. Przyjętym założeniem było potraktowanie procesu diagnostycznego jako równoległego działania badawczego, animacyjnego i partycypacyjnego, którego celem jest rozpoczęcie długofalowego procesu współtworzenia kultury razem z mieszkańcami.

Od maja do połowy czerwca 2026 r. przeprowadzono wieloetapowe badanie obejmujące zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe oraz działania realizowane bezpośrednio w przestrzeni lokalnej.

Zrealizowano między innymi:

- badanie ankietowe obejmujące 208 respondentów,
- punkty konsultacyjne prowadzone w przestrzeni publicznej i placówkach CKP,
- działania diagnostyczne podczas wydarzeń lokalnych,
- warsztaty i działania animacyjne prowadzone podczas wydarzeń programowych,
- spotkania fokusowe z liderkami i liderami społeczności lokalnej,
- warsztat diagnostyczny z zespołem Centrum Kultury Podgórza,
- obserwację uczestniczącą prowadzoną podczas działań terenowych.

Badanie potwierdziło istnienie wyraźnej potrzeby wzmacniania więzi społecznych oraz odbudowy relacji sąsiedzkich. Mieszkańcy deklarują silne przywiązanie do miejsca zamieszkania, jednocześnie wskazując ograniczoną liczbę naturalnych przestrzeni sprzyjających budowaniu codziennych relacji.

Jednym z najważniejszych problemów okazała się ograniczona rozpoznawalność lokalnych placówek Centrum Kultury Podgórza. Ponad połowa respondentów nie zna zarówno Klubu Płaszów, jak i Strefy Sokolskiej, co wskazuje na istotne wyzwania komunikacyjne stojące przed instytucją.

Badanie pokazało również wysoki potencjał aktywizacyjny mieszkańców. 71% respondentów zadeklarowało gotowość lub potencjalną gotowość do angażowania się w działania lokalne, co wskazuje na znaczący potencjał oddolnej aktywności społecznej. Jednocześnie mieszkańcy sygnalizują potrzebę działań mniej formalnych, opartych na współpracy, współdecydowaniu oraz realnym wpływie na życie swojej najbliższej społeczności.

Zidentyfikowano także istniejące zasoby lokalne — aktywnych liderów społecznych, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne oraz mieszkańców posiadających kompetencje i gotowość do realizacji własnych inicjatyw społeczno-kulturalnych. Społeczność lokalna posiada realny potencjał do współtworzenia działań kulturalnych, a drugim etapem projektu powinno być stworzenie mieszkańcom warunków umożliwiających uruchamianie własnych inicjatyw oddolnych przy wsparciu instytucji kultury.

Proces diagnostyczny uruchomił również ważną wewnętrzną refleksję dotyczącą przyszłego modelu działania instytucji kultury. Zebrane doświadczenia pokazują, że rozwijanie bardziej partnerskiego modelu współpracy z mieszkańcami wymaga równoległej zmiany zarówno po stronie społeczności lokalnej, jak i samej instytucji. W tym sensie projekt stanowi nie

tylko przygotowanie do realizacji inicjatyw oddolnych, lecz również początek długofalowego procesu budowania bardziej partycypacyjnego modelu działania Centrum Kultury Podgórza.

Kluczowe rekomendacje wynikające z przeprowadzonej diagnozy

Konkurs inicjatyw lokalnych powinien wspierać przede wszystkim działania wzmacniające relacje społeczne i integrację mieszkańców

Jednym z najważniejszych deficytów lokalnych nie jest brak wydarzeń kulturalnych, lecz osłabienie codziennych relacji sąsiedzkich oraz ograniczona liczba działań budujących wspólnotowość mieszkańców. Rekomenduje się priorytetowe wspieranie inicjatyw sąsiedzkich, działań integracyjnych, projektów międzypokoleniowych oraz działań wzmacniających lokalne więzi społeczne.

Konkurs powinien premiować inicjatywy oddolne odpowiadające na konkretne potrzeby najbliższego otoczenia mieszkańców

Mieszkańcy wykazują większą gotowość angażowania się w działania osadzone blisko ich codziennego życia oraz odpowiadające na realne potrzeby społeczności funkcjonującej w ich najbliższym sąsiedztwie. Rekomenduje się wspieranie projektów wynikających bezpośrednio z lokalnych doświadczeń mieszkańców oraz inicjatyw odpowiadających na konkretne problemy i potrzeby danej społeczności.

Szczególnej uwagi wymagają grupy obecnie słabiej obecne w lokalnym życiu społecznym	Potrzeba aktywnie włączać w działania grupy, które obecnie uczestniczą w życiu lokalnym w ograniczonym stopniu. Dotyczy to przede wszystkim młodzieży, młodych dorosłych oraz nowych mieszkańców obszarów intensywnie zmieniających się społecznie, szczególnie Zabłocia. Rekomenduje się projektowanie działań odpowiadających na potrzeby tych grup oraz rozwijanie nowych sposobów docierania do mieszkańców pozostających poza codziennym oddziaływaniem instytucji kultury.
Warto rozwijać bardziej partnerski model relacji pomiędzy instytucją kultury, a mieszkańcami	Współczesne potrzeby mieszkańców wykraczają poza tradycyjny model uczestnictwa oparty wyłącznie na korzystaniu z gotowej oferty przygotowywanej przez instytucję. Rekomenduje się stopniowe rozwijanie modelu działania, w którym mieszkańcy stają się nie tylko odbiorcami działań, lecz również partnerami, współautorami oraz inicjatorami działań realizowanych lokalnie.
Warto wypracować trwały mechanizm wspierania oddolnych inicjatyw mieszkańców także po zakończeniu programu Dom Kultury+	Jest potrzeba stworzenia długofalowego rozwiązania umożliwiającego mieszkańcom zgłaszanie własnych pomysłów oraz realizowanie inicjatyw przy wsparciu instytucji również poza pojedynczym projektem grantowym. Rekomenduje się rozwijanie stałego modelu współpracy umożliwiającego mieszkańcom korzystanie z zasobów instytucji przy realizacji własnych działań społeczno-kulturalnych także po zakończeniu programu.

Obecny model organizacyjny instytucji ogranicza możliwość prowadzenia systematycznej pracy środowiskowej	Zespoły lokalnych placówek funkcjonują przy dużym obciążeniu zadaniami programowymi, administracyjnymi oraz bieżącą obsługą działalności operacyjnej. Obecna struktura organizacyjna instytucji została zaprojektowana przede wszystkim do realizacji bieżącej działalności programowej, co znacząco ogranicza możliwość prowadzenia długofalowej pracy skoncentrowanej na budowaniu trwałych relacji ze społecznością lokalną.
Rozwijanie bardziej partycypacyjnego modelu działania wymaga dalszej wewnętrznej refleksji nad przyszłym sposobem funkcjonowania instytucji	Zmiana sposobu współpracy ze społecznością wymaga zaangażowania zespołu instytucji w świadomy proces projektowania nowych rozwiązań organizacyjnych. Rekomenduje się przeprowadzenie warsztatowego procesu projektowego z udziałem większego zespołu pracowników Centrum Kultury Podgórze, którego efektem będzie wypracowanie nowego modelu współpracy z mieszkańcami.
Rozwijanie działań partycypacyjnych wymaga wzmacniania kompetencji animacji społecznej wewnątrz instytucji	Skuteczne wspieranie oddolnej aktywności mieszkańców wymaga nie tylko uruchamiania inicjatyw lokalnych, lecz również wzmacniania kompetencji zespołu odpowiedzialnego za budowanie relacji ze społecznością lokalną. Długofalowo warto rozwijać w strukturze instytucji role związane z animacją społeczną, pracą środowiskową, facylitacją procesów grupowych oraz wspieraniem procesów partycypacyjnych, które wykraczają poza tradycyjny model programowania wydarzeń kulturalnych.

Budowanie bardziej partnerskiej instytucji wymaga tworzenia organizacyjnej przestrzeni dla pracy relacyjnej i środowiskowej

Budowanie trwałych relacji ze społecznością lokalną wymaga czasu, regularnej obecności instytucji poza własnymi murami oraz działań opartych na długofalowym kontakcie z mieszkańcami. Rozwijanie takiego modelu pracy wymaga stopniowego tworzenia organizacyjnej przestrzeni pozwalającej prowadzić pracę środowiskową równoległą do bieżącej działalności programowej instytucji.

Program Dom Kultury+ warto traktować jako początek długofalowego procesu zmiany instytucjonalnej, a nie wyłącznie realizację pojedynczego projektu

Zarówno społeczność lokalna, jak i sama instytucja znajdują się obecnie w procesie zmiany. Rozwijanie modelu współtworzenia kultury wymaga czasu, budowania zaufania oraz stopniowego rozwijania nowych praktyk współpracy. Rekomenduje się traktowanie programu Dom Kultury+ jako początku długofalowego procesu rozwoju bardziej partnerskiego modelu działania Centrum Kultury Podgórze, a nie wyłącznie realizacji pojedynczego projektu grantowego.

Skąd wziął się ten projekt i co chcieliśmy sprawdzić?

Plansza diagnostyczna, fot CKP

Projekt „(RE)START SĄSIEDZTWA” powstał jako odpowiedź na obserwowane w ostatnich latach zmiany społeczne zachodzące na obszarze Starego Podgórza, Zabłotcia i Płaszowa — obszarów dynamicznie rozwijających się, podlegających intensywnym procesom urbanistycznym, demograficznym oraz kulturowym.

Szczególnie widoczne są one na terenach takich jak Zabłocie, gdzie szybki rozwój nowych inwestycji mieszkaniowych, napływ nowych mieszkańców oraz zmieniająca się struktura społeczna prowadzą do stopniowego przekształcania lokalnej wspólnoty.

Zmiany te tworzą nowe możliwości rozwoju dzielnicy, ale równocześnie wpływają na osłabianie tradycyjnych więzi sąsiedzkich oraz ograniczanie codziennych relacji pomiędzy mieszkańcami.

Coraz częściej obserwujemy sytuację, w której mieszkańcy funkcjonują blisko siebie fizycznie, lecz coraz rzadziej tworzą trwałe, lokalne wspólnoty oparte na codziennym kontakcie, wzajemnym zaufaniu i poczuciu współodpowiedzialności za najbliższe otoczenie.

Równolegle obserwujemy coraz większe zróżnicowanie społeczności lokalnej. Na badanym obszarze współistnieją osoby od wielu lat związane z dzielnicą, nowi mieszkańcy osiedli rozwijających się w dynamicznie urbanizujących częściach miasta, środowiska aktywistyczne, grupy sąsiedzkie oraz mieszkańcy pozostający poza codziennym życiem

społecznym i kulturalnym. Zmieniająca się struktura społeczna powoduje, że coraz trudniejsze staje się budowanie naturalnych relacji sąsiedzkich oraz tworzenie wspólnej przestrzeni aktywności lokalnej.

Procesy te wpływają również na sposób funkcjonowania lokalnych instytucji kultury. Coraz wyraźniej widzimy, że tradycyjne modele uczestnictwa oparte wyłącznie na korzystaniu z przygotowanej oferty kulturalnej nie zawsze odpowiadają współczesnym potrzebom mieszkańców.

W tym kontekście realizacja programu Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne stała się dla Centrum Kultury Podgórze naturalną okazją do pogłębionego przyjrzenia się lokalnej społeczności oraz lepszego zrozumienia zachodzących procesów społecznych.

Projekt „(RE)START SĄSIEDZTWA” został pomyślany jako próba rozpoznania aktualnych potrzeb mieszkańców, istniejących zasobów społecznych oraz potencjału oddolnej aktywności, która może stanowić podstawę dalszego wzmacniania lokalnej wspólnotowości i budowania nowych form zaangażowania społecznego.

Jak rozumieliśmy ten proces?

Przystępując do realizacji projektu „(RE)START SĄSIEDZTWA”, od początku traktowaliśmy ten proces jako coś więcej niż standardową diagnozę społeczną realizowaną w ramach programu grantowego.

Nie chcieliśmy ograniczać projektu wyłącznie do rozpoznania potrzeb mieszkańców i przygotowania konkursu inicjatyw lokalnych. Zależało nam, aby potraktować ten proces jako okazję do postawienia sobie szerszego pytania dotyczącego przyszłej roli instytucji kultury we współczesnej społeczności lokalnej. Na etapie przygotowywania projektu coraz częściej wracaliśmy do fundamentalnego pytania:

Jakiego domu kultury potrzebuje dziś współczesna społeczność lokalna?

Pytanie to szybko zaczęło prowadzić nas do głębszej refleksji nad tradycyjnym modelem funkcjonowania instytucji kultury.

W wewnętrznych rozmowach towarzyszyło nam symboliczne pytanie:

„Dom Kultury Plus? Plus co?”

Nie interesowało nas wyłącznie rozwijanie oferty programowej. Chcieliśmy sprawdzić, czy możliwe jest budowanie modelu działania, w którym mieszkańcy nie pozostają jedynie odbiorcami działań instytucji, lecz stają się ich współautorami, partnerami oraz inicjatorami własnych działań społeczno-kulturalnych.

Od początku zakładaliśmy więc, że realizowany proces będzie miał podwójny charakter. Z jednej strony chcieliśmy przeprowadzić pogłębioną diagnozę społeczności lokalnej, a z drugiej chcieliśmy potraktować projekt jako pierwszy etap testowania bardziej partnerskiego modelu działania instytucji kultury.

Nie chcieliśmy wyłącznie pytać mieszkańców, czego potrzebują. Chcieliśmy sprawdzić, jak budować sytuację, w której mieszkańcy od samego początku doświadczają, że ich głos realnie wpływa na kierunek działań podejmowanych przez instytucję.

Projekt od początku komunikowaliśmy hasłem:

„Tworzymy kulturę razem z mieszkańcami.”

Hasło to nie pełniło wyłącznie funkcji promocyjnej, stanowiło rzeczywiste założenie metodologiczne całego procesu oraz kierunek dalszego myślenia o przyszłym rozwoju Centrum Kultury Podgórze. W tym sensie projekt od początku nie był dla nas wyłącznie diagnozą społeczną, a raczej próbą rozpoczęcia procesu zmiany — od modelu, w którym instytucja przede wszystkim przygotowuje ofertę dla mieszkańców, do modelu, w którym kultura staje się przestrzenią współtworzoną razem ze społecznością lokalną.

Cele procesu diagnostycznego

Proces diagnostyczny został zaprojektowany jako pierwszy etap długofalowego procesu prowadzącego do uruchomienia inicjatyw oddolnych współtworzonych przez mieszkańców.

Głównym celem badania było: rozpoznanie potrzeb, zasobów, potencjałów oraz barier uczestnictwa społeczno-kulturalnego mieszkańców obszaru obejmującego Stare Podgórze, Zabłocie i Płaszów oraz określenie możliwości rozwijania współpracy pomiędzy mieszkańcami a instytucją kultury.

Od początku diagnoza koncentrowała się wokół pięciu kluczowych obszarów badawczych.

Komunikacja i rozpoznawalność

Badanie poziomu znajomości Centrum Kultury Podgórza, skuteczności kanałów komunikacji oraz rozpoznawalności oferty instytucji.

Rola i funkcjonowanie lokalnych miejsc kultury

Rozpoznanie sposobu, w jaki mieszkańcy postrzegają Klub Płaszów i Strefę Sokolska oraz określenie, jaką rolę miejsca te mogą pełnić w lokalnej społeczności.

Relacje społeczne i tożsamość lokalna

Badanie poziomu identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania, jakości relacji sąsiedzkich oraz czynników wpływających na budowanie wspólnotowości.

Uczestnictwo mieszkańców

Rozpoznanie poziomu aktywności społecznej mieszkańców oraz identyfikacja barier ograniczających uczestnictwo w życiu lokalnym.

Potrzeby i potencjały społeczności

Identyfikacja lokalnych zasobów społecznych, istniejących inicjatyw oddolnych, kompetencji mieszkańców oraz gotowości do współtworzenia działań społeczno-kulturalnych.

Diagnoza jako proces badawczy i relacyjny

Realizowane działanie diagnostyczne zostało zaprojektowane jako wieloetapowe badanie społeczne wykorzystujące podejście mieszane (mixed-methods), łączące metody ilościowe, jakościowe, partycypacyjne oraz obserwacyjne. Od początku założono, że diagnoza nie będzie wyłącznie

narzędziem służącym zbieraniu informacji o mieszkańcach.

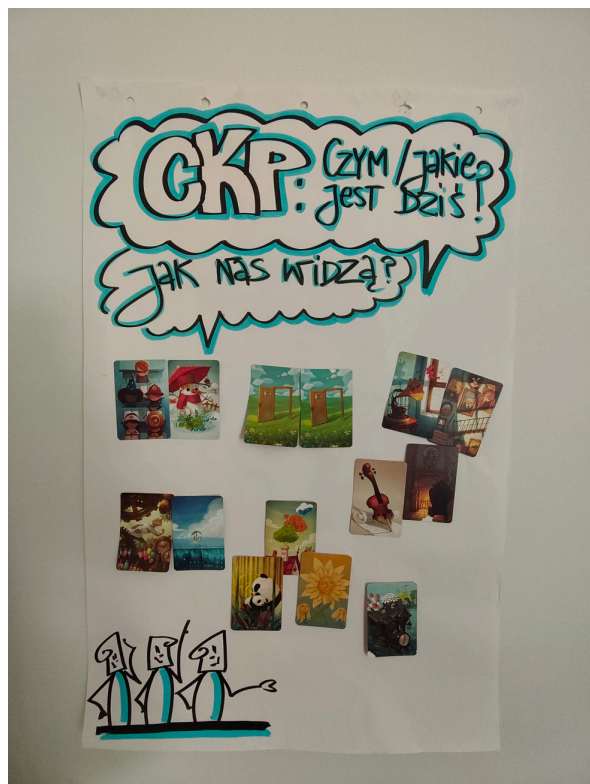
Równie istotnym celem procesu było rozpoczęcie budowania relacji pomiędzy społecznością lokalną a instytucją kultury, nawiązanie bezpośredniego kontaktu z osobami dotychczas nieuczestniczącymi w działaniach Centrum Kultury Podgórze oraz stopniowe wzmacnianie gotowości mieszkańców do przyszłego współtworzenia działań realizowanych w drugim etapie projektu.

Proces badawczy od początku miał więc charakter animacyjno-diagnostyczny. Oznacza to, że działania badawcze pełniły jednocześnie trzy równoległe funkcje:

- funkcję poznawczą — umożliwiającą zebranie danych o potrzebach i potencjałach społeczności,
- funkcję relacyjną — budującą kontakt pomiędzy mieszkańcami a instytucją,
- funkcję aktywizującą — przygotowującą mieszkańców do dalszego zaangażowania w projekt oraz udziału w konkursie inicjatyw oddolnych.

Takie podejście metodologiczne zostało przyjęte świadomie jako odpowiedź na założenia programu Dom Kultury+, którego centralnym elementem pozostaje wzmacnianie aktywności oddolnej i budowanie partnerskich relacji pomiędzy instytucją kultury a społecznością lokalną.

Zakres i skala zrealizowanych działań diagnostycznych

Plansza diagnostyczna, fot CKP

Proces został zaprojektowany w oparciu o podejście mixed methods, łączące metody ilościowe, jakościowe, partycypacyjne oraz obserwacyjne. Przyjęliśmy zasadę triangulacji metod badawczych, pozwalającą spojrzeć na badaną społeczność lokalną z wielu perspektyw i lepiej uchwycić zarówno deklarowane potrzeby mieszkańców, jak i codzienne praktyki społeczne, relacje lokalne oraz istniejące potencjały oddolnej aktywności.

Istotnym założeniem metodologicznym było również prowadzenie działań równolegle w różnych przestrzeniach — zarówno w miejscach związanych bezpośrednio z działalnością Centrum Kultury Podgórze, jak i w codziennym otoczeniu mieszkańców, poza murami instytucji.

Ważnym elementem procesu było również zaangażowanie szerokiego zespołu pracowników Centrum Kultury Podgórze, którzy uczestniczyli zarówno w działaniach terenowych, punktach konsultacyjnych, procesie obserwacji uczestniczącej, jak i bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami. Dzięki temu diagnoza miała charakter nie tylko badawczy, lecz również wewnętrznego procesu uczenia się instytucji.

W ramach procesu diagnostycznego zrealizowano kilka wzajemnie uzupełniających się etapów badawczych.

Podstawowym narzędziem ilościowym było badanie ankietowe przeprowadzone wśród 208 mieszkańców Starego Podgórze, Zabłocia i Płaszowa.

Kwestionariusz obejmował 22 pytania odnoszące się między innymi do poziomu uczestnictwa mieszkańców w życiu lokalnym, znajomości lokalnych instytucji kultury, sposobów korzystania z oferty społeczno-kulturalnej, barier uczestnictwa, sposobów komunikacji, gotowości do angażowania się w działania oddolne oraz potrzeb związanych z rozwojem lokalnej społeczności.

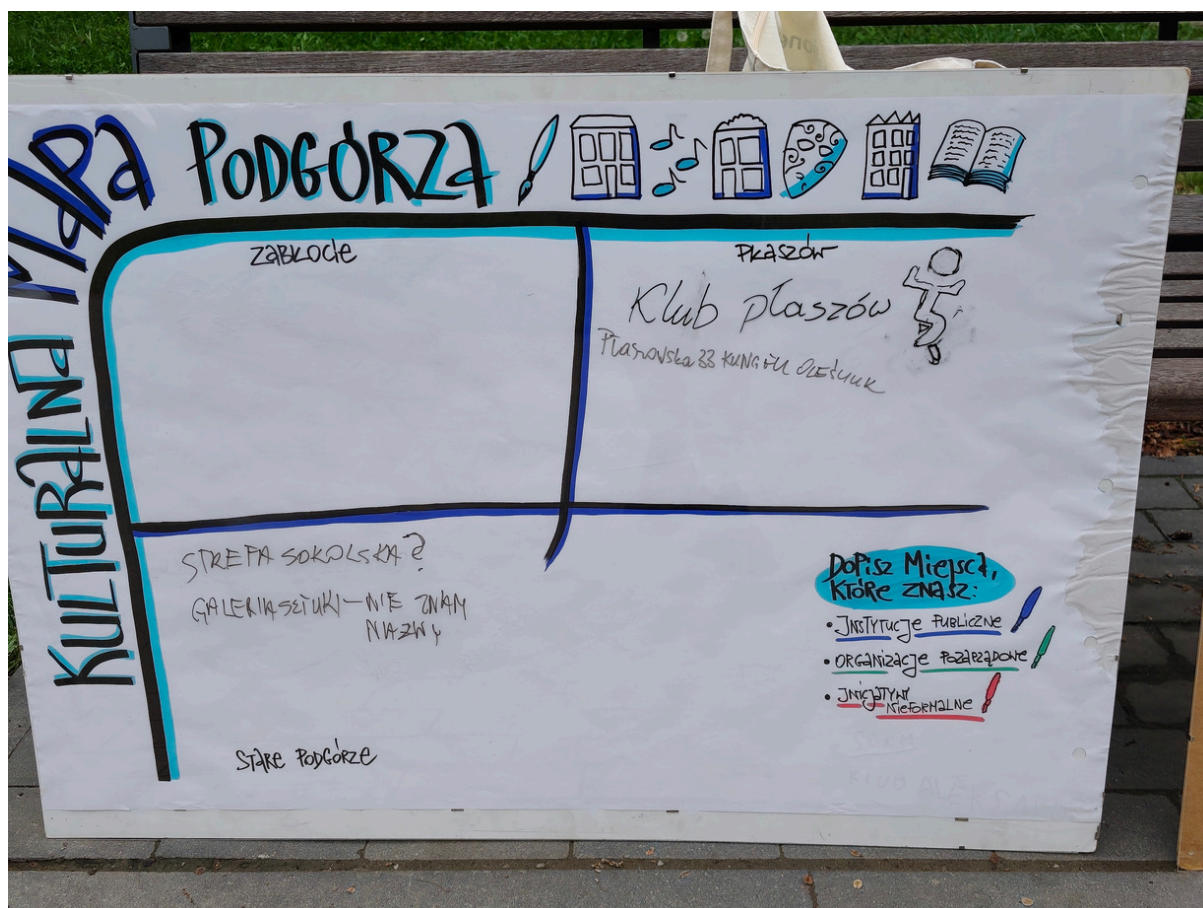
Badanie realizowane było zarówno w formule online, jak i podczas bezpośrednich działań terenowych prowadzonych przez zespół projektowy.

Równolegle prowadziliśmy punkty konsultacyjne i działania terenowe realizowane w przestrzeni publicznej, między innymi w Parku Ogród Rzeczny Płaszów, w przestrzeni Strefy Sokolskiej, w okolicach stacji Zabłocie oraz podczas wydarzeń organizowanych przez lokalne placówki Centrum Kultury Podgórze.

Działania te pozwalały docierać do mieszkańców w ich codziennym otoczeniu oraz prowadzić rozmowy z osobami, które zazwyczaj nie uczestniczą w formalnych konsultacjach społecznych ani nie korzystają regularnie z oferty instytucji kultury.

Ważnym elementem procesu były również konsultacje prowadzone podczas wydarzeń lokalnych i działań otwartych, które umożliwiały prowadzenie rozmów w mniej formalnym kontekście oraz obserwowanie sposobu, w jaki mieszkańcy uczestniczą w życiu lokalnym w naturalnych warunkach społecznych.

Istotnym etapem diagnozy było spotkanie diagnostyczne z liderkami i liderami lokalnymi, w którym uczestniczyło 11 osób reprezentujących organizacje społeczne, inicjatywy obywatelskie, grupy nieformalne oraz środowiska aktywne na obszarze objętym projektem. Spotkanie to pozwoliło lepiej rozpoznać istniejące zasoby społeczne, potencjał współpracy pomiędzy różnymi środowiskami lokalnymi oraz już funkcjonujące formy oddolnej aktywności społecznej.

Plansza diagnostyczna, fot CKP

Równolegle przeprowadzony został warsztat diagnostyczny z zespołem Centrum Kultury Podgórze, również z udziałem 11 pracowników instytucji. Celem tego działania było skonfrontowanie perspektywy mieszkańców z doświadczeniem osób realizujących codzienną działalność programową i organizacyjną instytucji, a także rozpoznanie wewnętrznych uwarunkowań wpływających na możliwości rozwijania bardziej partycypacyjnego modelu działania.

Warsztat pozwolił zidentyfikować między innymi bariery komunikacyjne, grupy pozostające poza codziennym oddziaływaniem instytucji, ograniczenia obecnego modelu funkcjonowania oraz potencjalne kierunki rozwoju bardziej partnerskich form współpracy z mieszkańcami.

W trakcie całego procesu ważną rolę odgrywała również obserwacja uczestnicząca prowadzona podczas działań terenowych oraz wydarzeń realizowanych przez Centrum Kultury Podgórze, pozwalająca lepiej rozumieć codzienne praktyki mieszkańców, sposób korzystania z przestrzeni lokalnych oraz naturalne formy budowania relacji społecznych.

Elementem wspierającym proces były także warsztaty animacyjne i działania

konsultacyjne realizowane podczas wydarzeń projektowych, które pełniły jednocześnie funkcję badawczą, relacyjną oraz aktywizującą.

Całość procesu uzupełniona została również o analizę danych zastanych, w tym wcześniejszych doświadczeń ewaluacyjnych oraz wiedzy instytucjonalnej gromadzonej przez Centrum Kultury Podgórze w toku dotychczasowej działalności.

Tak zaprojektowany proces pozwolił połączyć klasyczne działania badawcze z bezpośrednim kontaktem z mieszkańcami oraz spojrzeć na badaną społeczność lokalną z wielu perspektyw jednocześnie.

Zebrany materiał badawczy stanowi podstawę dalszej analizy potrzeb społecznych, lokalnych zasobów oraz możliwości rozwijania bardziej partnerskiego modelu współpracy pomiędzy instytucją kultury a społecznością lokalną.

Należy pamiętać, że badanie nie miało charakteru reprezentatywnego dla całej populacji mieszkańców badanego obszaru. Szczególnym wyzwaniem pozostaje dotarcie do części grup pozostających poza codziennym oddziaływaniem instytucji kultury, w szczególności mieszkańców nowych osiedli, młodych dorosłych oraz osób nieuczestniczących w lokalnym życiu społecznym. Wyniki diagnozy należy więc traktować jako pogłębiony obraz dominujących tendencji społecznych oraz punkt wyjścia do dalszego rozwijania procesu współpracy ze społecznością lokalną.

Wyniki diagnozy

Analiza materiału badawczego zgromadzonego podczas ankiet, działań terenowych, warsztatów, konsultacji oraz spotkań fokusowych pozwoliła zidentyfikować szereg powtarzających się zjawisk, które układają się w spójny obraz współczesnej społeczności lokalnej funkcjonującej na obszarze Starego Podgórze, Zabłocia i Płaszowa.

Komunikacja i rozpoznawalność — instytucja istnieje, ale nie dociera wystarczająco szeroko

Pierwszym obszarem badawczym była analiza poziomu rozpoznawalności lokalnych placówek Centrum Kultury Podgórze oraz skuteczności obecnych kanałów komunikacji. Zebrane dane pokazują wyraźnie, że jednym z

najistotniejszych problemów stojących obecnie przed instytucją jest ograniczona widoczność w codziennym życiu części mieszkańców. Badanie ankietowe wykazało, że ponad połowa respondentów nie zna placówek będących bezpośrednim zapleczem projektu.

W przypadku Klubu Płaszów:

- 111 respondentów deklaruje, że nie zna miejsca,
- 63 osoby znają miejsce, ale nie korzystają z oferty,
- jedynie 31 osób deklaruje aktywne korzystanie.

Podobnie wygląda sytuacja w przypadku Strefy Sokolska:

- 117 respondentów deklaruje brak znajomości miejsca,
- 40 osób zna miejsce, lecz nie korzysta z oferty,
- jedynie 49 osób deklaruje korzystanie z działań placówki.

Wyniki te pokazują, że mimo istniejącej infrastruktury oraz bogatej oferty programowej instytucja nie funkcjonuje jeszcze jako powszechnie rozpoznawalny punkt odniesienia dla całej społeczności lokalnej.

Istotnym problemem okazuje się również sposób komunikacji. Najczęściej wskazywaną barierą ograniczającą uczestnictwo mieszkańców jest brak informacji o dostępnych działaniach.

W badaniu ankietowym:

- 112 osób wskazało brak informacji jako główny powód nieuczestniczenia w wydarzeniach lokalnych,
- niemal połowa respondentów deklaruje trudność w odnalezieniu informacji o wydarzeniach realizowanych lokalnie.

Najważniejszym kanałem komunikacji pozostaje Facebook, jednak wyniki pokazują potrzebę rozwijania bardziej zróżnicowanych sposobów docierania do mieszkańców. Diagnoza pokazuje, że wyzwaniem nie jest brak działań realizowanych przez instytucję, a jej ograniczona zdolność skutecznego docierania do społeczności.

Rola instytucji kultury — mieszkańcy oczekują miejsca otwartego, nie tylko oferty programowej

Tradycyjny model domu kultury jako miejsca oferującego przede wszystkim gotowe zajęcia i wydarzenia okazuje się niewystarczający wobec

współczesnych potrzeb społeczności lokalnej.

Respondenci wielokrotnie wskazywali, że od lokalnych instytucji oczekują nie tylko oferty programowej, lecz również przestrzeni codziennego spotkania, miejsca dostępnego niezależnie od uczestnictwa w konkretnych zajęciach oraz możliwości mniej formalnego korzystania z infrastruktury społecznej.

W odpowiedziach ankietowych bardzo często pojawiała się potrzeba tworzenia tzw. trzecich miejsc – ogólnodostępnych przestrzeni spotkania, które nie są ani domem, ani miejscem pracy, lecz umożliwiają codzienny kontakt społeczny oraz budowanie lokalnych relacji.

Podczas rozmów terenowych mieszkańcy wielokrotnie podkreślali, że instytucja kultury mogłaby pełnić znacznie ważniejszą funkcję społeczną niż obecnie. Pojawiało się oczekiwanie większej otwartości, bardziej swobodnej atmosfery oraz możliwości spontanicznego korzystania z przestrzeni instytucji. Wyniki pokazują wyraźnie, że przyszła rola domu kultury coraz silniej wiąże się z funkcją lokalnego centrum społecznego, a nie wyłącznie miejsca realizacji programu kulturalnego.

Relacje społeczne i tożsamość lokalna — silne przywiązanie do miejsca, słabsze więzi między ludźmi

Badanie przyniosło pozornie paradoksalny, ale bardzo istotny wynik. Większość respondentów deklaruje silne przywiązanie do miejsca zamieszkania i wysoką identyfikację z najbliższym otoczeniem. Jednocześnie ocena codziennych relacji sąsiedzkich pozostaje znacznie bardziej ambiwalentna – respondenci stosunkowo rzadko opisują relacje sąsiedzkie jako bardzo silne. Znacznie częściej pojawia się poczucie ograniczonego kontaktu, osłabienia codziennych więzi oraz braku naturalnych przestrzeni umożliwiających budowanie wspólnoty.

Zjawisko to szczególnie widoczne jest na terenach podlegających dynamicznym przemianom urbanistycznym, przede wszystkim na Zabłociu, gdzie szybki napływ nowych mieszkańców nie prowadzi automatycznie do powstawania trwałych relacji społecznych.

W rozmowach prowadzonych podczas działań terenowych regularnie powracała potrzeba działań wzmacniających integrację sąsiedzką oraz tworzenia sytuacji sprzyjających codziennym spotkaniom mieszkańców. Diagnoza pokazuje, że współczesna społeczność lokalna doświadcza procesu stopniowej atomizacji życia codziennego. Mieszkańcy mieszkają blisko siebie,

lecz coraz rzadziej tworzą realną wspólnotę.

Uczestnictwo mieszkańców — niska regularność uczestnictwa, ale wysoki potencjał zaangażowania

Badanie pokazało, że regularne uczestnictwo mieszkańców w lokalnych wydarzeniach pozostaje stosunkowo niskie.

W badaniu ankietowym:

- 86 osób deklaruje udział w wydarzeniach kilka razy w roku,
- 60 osób uczestniczy raz w roku lub rzadziej,
- 28 osób deklaruje całkowity brak uczestnictwa,
- jedynie niewielka grupa uczestniczy regularnie co najmniej raz w miesiącu.

Jednocześnie diagnoza pokazała niezwykle ważny rezultat. Pomimo ograniczonej regularności uczestnictwa mieszkańcy wykazują bardzo wysoki potencjał przyszłego zaangażowania.

Na pytanie dotyczące gotowości do włączania się w działania lokalne:

- 52 osoby odpowiedziały „tak”,
- 95 osób odpowiedziało „może”.

Oznacza to, że około 71% respondentów deklaruje przynajmniej potencjalną gotowość do podejmowania aktywności społecznej.

Najważniejsze bariery ograniczające uczestnictwo obejmują:

brak informacji,

brak czasu,

niedopasowanie oferty do zainteresowań mieszkańców,

brak poczucia sprawczości,

brak mniej formalnych sposobów uczestnictwa.

Niska aktywność mieszkańców nie wynika z braku zainteresowania życiem lokalnym, znacznie częściej wynika z warunków organizacyjnych utrudniających zaangażowanie.

Potrzeby i potencjały społeczności — gotowość do działania już istnieje

Piąty i najważniejszy obszar badawczy koncentrował się na identyfikacji potencjałów społeczności lokalnej oraz gotowości mieszkańców do współtworzenia własnych działań. To właśnie ten obszar ma kluczowe znaczenie dla drugiego etapu programu Dom Kultury+.

Proces diagnostyczny pokazał wyraźnie, że społeczność lokalna posiada znacznie większy potencjał aktywności niż mogło wynikać z dotychczasowych doświadczeń instytucji.

Mieszkańcy deklarują zainteresowanie:

- współorganizowaniem wydarzeń lokalnych,
- zgłaszaniem własnych pomysłów na działania,
- wolontariatem,
- współtworzeniem działań społeczno-kulturalnych.

Podczas spotkania z liderkami i liderami lokalnymi udało się zidentyfikować rozbudowaną sieć istniejących zasobów społecznych.

Na badanym obszarze funkcjonują:

- organizacje pozarządowe,
- nieformalne grupy aktywistyczne,
- środowiska artystyczne,
- lokalne media,
- aktywni liderzy społeczni,
- mieszkańcy posiadający kompetencje organizacyjne i doświadczenie społeczne.

Badanie pokazuje bardzo istotny fakt – potencjał społeczny już istnieje i nie ma potrzeby tworzenia aktywności od podstaw.

Najważniejszym zadaniem instytucji staje się stworzenie mieszkańcom warunków umożliwiających uruchamianie własnych inicjatyw oraz budowanie poczucia realnego wpływu na najbliższe otoczenie.

To właśnie ten wniosek stanowi bezpośrednie uzasadnienie uruchomienia drugiego etapu projektu — konkursu inicjatyw lokalnych realizowanego

wspólnie z mieszkańcami.

Warto podkreślić na koniec, że badany obszar nie stanowi jednorodnej społeczności lokalnej. Szczególnie wyraźne różnice widoczne były pomiędzy historycznie zakorzenionym Starym Podgórzem, dynamicznie urbanizującym się Zabłociem oraz bardziej rozproszonym społecznie Płaszowem. Różnice te wpływają zarówno na sposób budowania relacji sąsiedzkich, jak i na poziom gotowości mieszkańców do angażowania się w działania lokalne.

Najważniejsze wnioski

Analiza całości zgromadzonego materiału badawczego pozwala sformułować pięć syntetycznych wniosków:

1. Mieszkańcy potrzebują przede wszystkim relacji, nie wyłącznie wydarzeń.
2. Centrum Kultury Podgórza posiada ofertę, ale nie dociera jeszcze skutecznie do całej społeczności lokalnej.
3. Społeczność lokalna dysponuje znaczącym potencjałem oddolnej aktywności.
4. Mieszkańcy chcą większego wpływu i bardziej partnerskiej relacji z instytucją kultury.
5. Przyszłość lokalnej instytucji kultury opiera się nie na programowaniu działań dla mieszkańców, lecz na tworzeniu warunków umożliwiających mieszkańcom współtworzenie kultury.

Pomiędzy miejscem, a relacjami – o współczesnej społeczności lokalnej

Piknik sąsiedzki, fot CKP

Przeprowadzony proces diagnostyczny pozwala spojrzeć na społeczność lokalną badanego obszaru nie wyłącznie przez pryzmat uczestnictwa w kulturze, lecz szerzej – jako społeczność funkcjonującą w warunkach dynamicznych przemian społecznych, urbanistycznych i relacyjnych, które wpływają na codzienne doświadczenie mieszkańców oraz sposób budowania lokalnej wspólnotowości.

Jednym z najważniejszych odkryć procesu badawczego jest widoczne napięcie pomiędzy silnym przywiązaniem mieszkańców do miejsca zamieszkania a stopniowym osłabianiem codziennych więzi społecznych. Mieszkańcy

identyfikują się ze swoją dzielnicą, deklarują potrzebę działań lokalnych oraz wykazują zainteresowanie życiem swojej najbliższej społeczności. Jednocześnie coraz rzadziej funkcjonują w trwałych relacjach sąsiedzkich.

Szczególnie widoczne jest to w obszarach dynamicznie rozwijających się, gdzie szybkie zmiany urbanistyczne i demograficzne prowadzą do powstawania nowych struktur mieszkaniowych pozbawionych naturalnych mechanizmów integracji społecznej. Diagnoza pokazuje wyraźnie, że jednym z najważniejszych współczesnych deficytów społecznych nie jest brak dostępu do wydarzeń kulturalnych. Coraz częściej jest nim brak przestrzeni umożliwiających mieszkańcom spotkanie, budowanie relacji oraz rozwijanie codziennej wspólnotowości.

Kultura w społeczności lokalnej coraz rzadziej pełni wyłącznie funkcję uczestnictwa w wydarzeniach, częściej staje się narzędziem budowania relacji społecznych. To właśnie ten proces społeczny stanowi najważniejszy kontekst interpretacyjny całej diagnozy.

Od instytucji programującej do instytucji współtworzącej

Jednym z najważniejszych rezultatów przeprowadzonego procesu diagnostycznego było nie tylko lepsze zrozumienie potrzeb i potencjałów lokalnej społeczności, lecz również uświadomienie skali zmiany, przed którą stopniowo stają współczesne instytucje kultury funkcjonujące w społecznościach lokalnych.

W tej perspektywie kultura nie jest rozumiana wyłącznie jako uczestnictwo w wydarzeniach artystycznych, lecz jako przestrzeń budowania relacji społecznych, wspólnego działania oraz wzmacniania lokalnej wspólnotowości.

Przeprowadzona diagnoza pokazuje wyraźnie, że społeczność lokalna dysponuje realnym potencjałem do współtworzenia działań społeczno-kulturalnych, a mieszkańcy coraz częściej poszukują możliwości większego wpływu na to, co dzieje się w ich najbliższym otoczeniu.

Wyniki badania pokazują jednak również drugi, równie istotny proces. Jeżeli instytucja kultury chce rozwijać bardziej partnerski model współpracy ze społecznością lokalną, zmiana musi nastąpić nie tylko po stronie mieszkańców.

Równoległej zmiany wymaga także sama instytucja.

Proces diagnostyczny pozwolił przyjrzeć się wewnętrznym warunkom organizacyjnym, które w praktyce wpływają na możliwość rozwijania bardziej partycypacyjnego modelu działania Centrum Kultury Podgórza.

Warsztat diagnostyczny przeprowadzony z zespołem instytucji pokazał, że jednym z najważniejszych wyzwań pozostaje obecny model funkcjonowania organizacji, historycznie budowany przede wszystkim wokół realizacji programu wydarzeń, prowadzenia zajęć stałych oraz bieżącej obsługi działalności operacyjnej. Model ten skutecznie wspiera codzienną działalność instytucji i pozwala realizować szeroki program działań kulturalnych. Jednocześnie, pozostawia ograniczoną przestrzeń dla prowadzenia długofalowej pracy środowiskowej, systematycznego budowania relacji z mieszkańcami oraz rozwijania działań opartych na regularnej obecności instytucji w społeczności lokalnej.

Istotnym wyzwaniem pozostaje również duże obciążenie bieżącą działalnością programową, organizacyjną i administracyjną zespołu pracowników. Codzienne funkcjonowanie instytucji wymaga realizacji szerokiego zakresu zadań operacyjnych, co w naturalny sposób ogranicza możliwość rozwijania nowych obszarów pracy wymagających czasu, elastyczności organizacyjnej oraz długofalowego budowania relacji społecznych.

Proces badawczy pozwolił dostrzec także wyzwanie związane z kompetencjami niezbędnymi do rozwijania bardziej partycypacyjnego modelu działania. Dotychczasowy model pracy instytucji kultury koncentruje kompetencje zespołu przede wszystkim wokół programowania wydarzeń, działalności edukacyjnej oraz bieżącego zarządzania codzienną działalnością instytucji. Model oparty na współtworzeniu kultury wymaga równoległego rozwijania nowych kompetencji związanych z animacją społeczną, pracą środowiskową, facylitacją procesów grupowych, budowaniem partnerstw lokalnych oraz wspieraniem oddolnej aktywności mieszkańców.

W tym kontekście realizacja programu Dom Kultury+ staje się nie tylko szansą na rozwijanie nowych form współpracy ze społecznością lokalną, a przede wszystkim może stanowić impuls do rozpoczęcia wewnętrznego procesu rozwoju organizacyjnego samej instytucji.

Społeczność lokalna potrzebuje przestrzeni umożliwiającej większe zaangażowanie, współdecydowanie i realizowanie własnych inicjatyw. Instytucja kultury potrzebuje natomiast stopniowego rozwijania nowych sposobów działania, które pozwolą odpowiadać na te zmieniające się potrzeby

społeczne. Projekt „(RE)START SĄSIEDZTWA” pokazał, że przyszłość lokalnej instytucji kultury nie może polegać wyłącznie na tworzeniu oferty dla mieszkańców, a powinna na budowaniu warunków, w których mieszkańcy mogą stawać się współautorami życia społeczno-kulturalnego swojej lokalnej wspólnoty.

Podsumowanie

Przeprowadzony proces diagnostyczny potwierdził istnienie znaczącego potencjału społecznego mieszkańców oraz zasadność realizacji drugiego etapu programu, którego centralnym elementem będzie konkurs inicjatyw lokalnych oparty na aktywnym zaangażowaniu społeczności w tworzenie własnych działań społeczno-kulturalnych.

Jednocześnie jednym z ważniejszych rezultatów projektu okazało się uruchomienie szerszej refleksji dotyczącej przyszłej roli instytucji kultury we współczesnej społeczności lokalnej. Zebrane doświadczenia pokazują, że rozwijanie bardziej partnerskiego modelu współpracy z mieszkańcami wymaga zmiany nie tylko po stronie społeczności lokalnej, lecz również po stronie samej instytucji kultury. Budowanie modelu opartego na współtworzeniu kultury wymaga stopniowego rozwijania nowych sposobów działania, większej otwartości na inicjatywy oddolne, wzmacniania kompetencji związanych z animacją społeczną oraz tworzenia organizacyjnej przestrzeni dla długofalowej pracy relacyjnej ze społecznością.

Przyszłość lokalnej instytucji kultury nie polega wyłącznie na rozwijaniu oferty kierowanej do mieszkańców. Jej nowym zadaniem jest tworzenie warunków, w których mieszkańcy mogą odzyskiwać sprawczość, budować relacje oraz współtworzyć własne środowisko życia społecznego. W tym sensie współczesny dom kultury staje się nie tylko organizatorem działań kulturalnych, lecz także partnerem wspierającym lokalne wspólnoty w tworzeniu kultury rozumianej jako codzienna praktyka bycia razem.

Autorzy diagnozy i raportu:

Karolina Opatowicz – koordynatorka projektu, opracowanie raportu

Aleksandra Latocha – facylitacja procesu diagnostycznego

Zespół projektowy uczestniczący w realizacji procesu diagnozy: Natalia Bogusz, Gabriela Dera, Oliwia Gawlik, Elwira Ginalska, Anna Grabowska, Agnieszka Jureczko-Knera, Iwona Jurasz, Anna Magiera, Tymoteusz Ostrowski, Katarzyna Paradecka, Magdalena Piędel, Agata Salawa, Urszula Sobolewska, Małgorzata Stasiak, Maria Woźniak, Agnieszka Zielonka

Kontakt

Adres:	ul. Sokolska 13, 30-510 Kraków
Telefon	12 656 36 70
Strona	www.ckpodgorza.pl